

Цей збірник публікацій експертів з України, Вірменії, Грузії, Молдови, Білорусі, Литви та Словаччини підготовлений в рамках проекту «Питання безпеки людини в контексті реформування безпекового сектору країн Східної Європи» (м. Київ, 2017 р.). Проект реалізований Благодійним Фондом «Ініціатива з дослідження східноєвропейської безпеки» (<http://eesri.org>) в партнерстві з Регіональним представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі (<http://www.fes.kiev.ua>).

Організації-виконавці висловлюють особливу вдячність Марії Коваль, проектному координатору Регіонального представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі, за її цінний внесок в реалізацію проекту.

Зміст

Безпека людини: світові практики та досвід України	5
<i>Максим Хилько, Олександр Титарчук, Благодійний фонд «Ініціатива з дослідження східноєвропейської безпеки», Україна</i>	
Безпека людини vs. національна безпека	15
<i>Наталія Беліцер, Інститут демократії імені Пилипа Орлика, Київ</i>	
Безпека людини – важливий елемент розбудови демократії у Вірменії	26
<i>Асмик Григорян, Степан Григорян, Аналітичний центр з питань глобалізації та регіонального співробітництва, Вірменія</i>	
Безпека людини і реформування безпекового сектору Грузії: критичний погляд	34
<i>Бідзіна Лебанідзе, Грузинський інститут політики</i>	
Політична безпека як одна із основних передумов для забезпечення безпеки людини в Молдові	40
<i>Іон Маноле, Асоціація Promo-LEX, Молдова</i>	
Права и безопасность личности в Беларуси	46
<i>Андрей Поротников, Belarus Security Blog</i>	
Оцінка важливих елементів демократичного контролю над збройними силами в Литві	52
<i>Гражвідас Ясутіс, Литовська військова академія ім. генерала Йонаса Жямайтіса</i>	
Людський вимір і реформа сектору безпеки в Словаччині: місію (не)виконано?	60
<i>Самуель Года, Словацька асоціація зовнішньої політики</i>	

Політична безпека як одна із основних передумов для забезпечення безпеки людини в Молдові

Іон Маноле, Асоціація Promo-LEX, Молдова

Вступ

Оскільки термін та концепт людської безпеки є відносно новими, сформувавшись на початку 1990-х рр., тобто відразу після закінчення «холодної війни», варто розпочати з наголошення уваги на тому, що східноєвропейські держави погодилися прийняти відповідні міжнародні документи та інструменти швидко, переважно без жодних умов.

Нові демократії, як їх часто називали, мали складне завдання адаптуватися швидко та ефективно до політичних та геополітичних змін на європейському континенті, а також забезпечити традиційну безпеку і суверенітет своїх держав та територій.

Молдова, як Грузія, Азербайджан та Вірменія, розпочала розбудову нової державності за умов війни, що дуже серйозно вплинуло на демократичні процеси та розвиток суспільних відносин: ці країни розпочали із обмежень, що стали вирішальним фактором у ступені демократизації та розвитку держави та її громад.

В той час, як центральноєвропейські держави (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина та Балтійські держави), щойно звільнившись від диктатури, розпочали реформування суспільства, систем управління та економік – більшість пострадянських країн були змушені постійно мати справу з тим, що їх внутрішні справи піддавалися протиправним зовнішнім втручанням, включно із військовими. Для того, щоб підтримувати свій вплив на нові держави, що тільки-но відділилися від радянської імперії, Кремлівська влада, маючи усі необхідні інструменти, успадковані від СРСР (у т.ч. дипломатію й досвід впливу та дезінформації суспільств), організовувала різноманітні сценарії дестабі-

лізації нових незалежних держав зсередини, задля отримання контролю над їх політичними елітами. Вона виграла інформаційні війни та здобула значний досвід, що став у нагоді для дестабілізації інших держав та дезінформації їх населення. Спочатку міжнародна спільнота та організації не хотіли засуджувати таку поведінку, напевно, маючи надію, що через деякий час Росія також стане демократичною та сучасною державою. Але ми бачимо, що коли серйозні дії, що загрожують регіональній безпеці, толеруються, вони можуть перерости в значно гірші наслідки, перетворюючи режим або уряд, що грубо порушує міжнародне право, на головний ризик для славних громадян та для всього світу.

Втрата контролю над частиною своєї території стала головним викликом для Республіки Молдова. Через 25 років можна зробити висновок, що це той виклик, з яким країна не змогла впоратись, адже не тільки територія, але й політичні еліти та суспільство в цілому опинилися по різні сторони барикад, що підірвало військову, політичну та економічну безпеку. В умовах, коли військова і політична безпека не гарантовані, ризик загроз настільки великий, що сильно б'є по рівню економічної безпеки і відповідно відображається на безпеці людини.

Концепція людської безпеки полягає у зміні фокусу із безпеки держави на безпеку людини: державна безпека повільно відходить на другий план, а безпека людини стає пріоритетом. В цілому, з часів закінчення «Холодної війни», сприйняття людьми загроз, що їм протистоять, поступово змінювалося. Як тільки глобалізація почала набирати обертів, безпека індивідуума, безпека людини вийшла на перший план.

Концепція безпеки людини була розроблена в 1992 р. однією з інституцій ООН, і має такі цілі:

- 1) безпека людини, а не держави;
- 2) безпека громади, де людина є її частиною;
- 3) захист середовища, в якому проживає людина;

- 4) забезпечення мінімально необхідного рівня доходів;
- 5) доступ до задоволення базових потреб людини.

Виходячи з цього, можемо зазначити, що людська безпека включає в себе захист усіх людей від найгірших та найбільш поширених загроз, незалежно від того, з чим вони пов'язані: нестачею їжі чи екологією, персональною чи політичною безпекою.

Задля того, щоб забезпечити достатній рівень безпеки людини, було визначено два основні напрями: а) розвиток стратегій захисту державою, міжнародними організаціями та неурядовими організаціями різних груп людей від загроз; б) допомога у розширенні прав та можливостей людей, що дозволить посилити їх стійкість до складних ситуацій.

Актуальним питанням залишається те, чи можливо гарантувати високий, а чи хоча б мінімальний рівень безпеки людини, за умов, коли не забезпечена державна безпека. Держава, що не може гарантувати ні військову, ні політичну безпеку, вірогідно не здатна ефективно гарантувати й безпеку людини. У цьому контексті варто наголосити, що політична безпека є критично важливою для досягнення мінімального рівня безпеки людини, оскільки суспільство може відповідати на загрози або шляхом спонукання до дій громаду, або намагаючись перенести питання до політичної сфери. У переважній більшості випадків громади, суспільства й індивідууми потребують залучення політиків для легітимізації й організації їх дій, включаючи розподіл відповідальності.

Правові засади

Конституція Республіки Молдова,¹ прийнята 29 липня 1994 р., є основним законом держави,

1. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496>.

включно із безпековою сферою. Відповідно до Закону про Службу розвідки та безпеки,² вона є державним органом, що займається гарантуванням державної безпеки і її діяльність підлягає парламентському контролю. Важливо також підкреслити основні принципи, за якими працює Служба розвідки та безпеки: законність, повага до основних прав і свобод людини, гуманізм та позапартійність. Відповідно до статті 4, параграфу 1 Закону №753 від 23 грудня 1999 р., що регулює діяльність Служби розвідки та безпеки, Служба забезпечує повагу до прав і свобод людини та не дозволяє їх обмеження, окрім випадків, що регулюються Конституцією або іншими законодавчими актами.

Іншим важливим документом у цій сфері є Закон про державну безпеку, прийнятий 30 жовтня 1995 р.,³ в якому зазначено, що державна безпека є невід'ємним елементом національної безпеки. Державну безпеку Закон визначає як захист суверенітету країни, її незалежності та територіальної цілісності; конституційного ладу; економічного, технічного-наукового та оборонного потенціалу; законних прав і свобод людей, що мають бути захищені проти підривної або розвідувальної діяльності іноземних спецслужб та організацій, а також від іншої протиправної діяльності груп або індивідуумів.

Ні закон №112 від 22 травня 2008 р. Про затвердження Концепції національної безпеки Республіки Молдова,⁴ ні Стратегія національна безпеки Республіки Молдова⁵ не демонструють перенесення акценту з державної безпеки на безпеку людини.

Відповідні правові документи роблять наголос на державній безпеці. Хоча безпека людини не виключається, проте вони розглядається крізь призму загальних гарантій поваги до прав та

2. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311721>.

3. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311700>.

4. <http://lex.justice.md/md/328010>.

5. <http://lex.justice.md/md/340510>.

свобод людини. Однак, з огляду на фактичну присутність на території держави іноземних військ, невирішеність замороженого конфлікту та інші проблеми, що виникають внаслідок цього, Молдова перебуває у своєрідному замкнутому колі. Вказані чинники перешкоджають економічному та соціальному розвитку країни, відповідно Молдова залишається вразливою в економічній та соціальній сферах, які є пріоритетними для забезпечення безпеки людини.

Нинішня безпекова ситуація в країні

Будь-яке суспільство намагається гарантувати свою безпеку, оскільки вона є передумовою для розвитку. Суспільство складається з людей та їх груп, що мають певний набір ознак (раса, етнічна приналежність, історія тощо), живуть разом, спілкуються і мають спільні почуття, що стосуються їх ідентичності.

Суспільна безпека потребує певних умов, зокрема, суспільство відчуває загрозу, коли вважає, що є ризики для його ідентичності. Проживаючи у пострадянському просторі та вивчаючи питання безпеки людини, включно із безпекою індивідумів у суспільстві, не можна не відмітити, що постійні загрози для нових незалежних держав у більшості випадків стосувалися їх ідентичності. Полеміка з приводу ідентичності у Молдові була зумовлена соціально-політичною дестабілізацією і ніколи не припинялася впродовж 25 років незалежності. Навпаки, є деякі політичні сили, що знову і знову достатньо інтенсивно пробуджують та експлуатують цю тему задля відвернення уваги від важливих для суспільства проблем, і таким чином внесення розколу та посилення протиріч між різними частинами суспільства. За таких умов, індивідууми – члени суспільства – є втягнутими у нескінченні й марні суперечки, не приділяючи належної уваги ризикам для державної безпеки та безпеки людини. Громади в таких суспільствах та державах не мають достатніх простору та можливостей для розробки безпекових стратегій, що робить їх уразливими перед загрозами, які надходять не лише із середини, але й ззовні. Такий стан

справ особливо характерний для держав, що не контролюють усю свою територію. Ризики, з якими зіштовхується Молдова, мають не лише цивільний, але і суто військовий вимір, оскільки на її території перебувають збройні сили іноземної держави – незаконні військові підрозділи та миротворчі сили, які не мають належного міжнародного мандату, складаючись із представників воюючої сторони.

Таким чином, ми повертаємося назад до здатності держави забезпечувати та гарантувати безпеку людини за умов, коли вразливою є державна безпека. На нашу думку, це практично неможливо, і приклад Республіки Молдова підтверджує це. Політичний процес відіграє ключову роль у врегулюванні цього питання, оскільки політична безпека є одним із основних аспектів, що може забезпечити задовільний стан безпеки людини.

Після досягнення незалежності молдовські політичні еліти не були змінені, більша частина колишньої радянської еліти залишилася при владі або швидко відновила свій контроль над органами влади. Політичний клас був більше зосереджений на утриманні свого контролю та впливу на суспільство, ніж на реформуванні державних інституцій та розробці сталих стратегій розвитку задля того, щоб країна та її громадяни могли б отримати більш високий рівень безпеки.

За браком реформ, що мали б призвести до сталого розвитку, а також без довгострокових стратегій, у Молдові виникли умови, які змушували активне та освічене населення залишати країну. Масовий виїзд громадян Молдови за кордон впродовж певного періоду часу відіграв важливу роль для країни та суспільства – грошові перекази із-за кордону були дуже важливі для національної економіки і склали велику частку ВВП країни.⁶ Значні обсяги фінансових ресурсів, що надходили від громадян із-за кордону, а також їх готовність повернутися до Молдови із заробленими гро-

6. <http://moldnova.eu/ro/infografic-evolutia-remitentelor-2000-2016-economia-pierde-un-pilon-important-12668.html>.

шими та досвідом, дещо спрощували для політичного класу завдання забезпечення розвитку держави. Та на жаль, політична еліта не була спроможна створити привабливі умови для інвестицій та економічного зростання, що, в свою чергу, могло б створити належні умови для забезпечення безпеки людини.

Вже 25 років з часів набуття незалежності питання територіальної роздільності, розколотості суспільство і політичної нестабільності негативно впливають на стандарти життя, внаслідок чого Молдова перетворюється із однієї із найбільш населених держав регіону – на країну, де кількість громадян, що виїжджають за кордон, є тривожно високою. З цієї причини, у випадку Молдови питання безпеки людини потрібно розглядати через детальне вивчення та аналіз проблем політичної безпеки. Міркування про забезпечення хоча б мінімального рівня безпеки людини втрачають релевантність без врахування необхідності стійкої політичної безпеки, оскільки саме політики можуть і мають вдаватися до дій, що мають ефективно попередити дестабілізаційні процеси, які несуть серйозні загрози для безпеки людини. Політики також мають створювати умови та ефективні шляхи для захисту прав людини. Це добре помітно на прикладі нашого регіону, де політична нестабільність призвела до вразливості суспільства не лише у питаннях цивільної безпеки.

Політична безпека має безпосередній стосунок до організаційної стабільності держав, урядових систем та ідеологій, що їх легітимізують. Таким чином політична безпека може означати і захист уже розробленої політики управління державою, зорієнтованої на розвиток суспільства. Тобто, коли ми говоримо про загрозу для політичної безпеки, ми маємо чітко розуміти, що під цим мається на увазі, і які цінності захищає цей вид безпеки. За деякими визначеннями, політична безпека передбачає захист від будь-якої форми політичних репресій.⁷ Є й точки зору, за якими політична безпека означає стабільну сис-

тему прийняття рішень та правові засади, що визначаються політичними акторами. До широкого спектру питань, що включає в себе політична безпека, належать діяльність урядових структур, починаючи від голосування і розподілу влади в державі – до підзвітності обраних осіб та захисту основних свобод, і навіть включаючи питання стабільності уряду, а також спільного розподілу благ. Відповідно до визначення ООН, одним із найважливіших аспектів політичної безпеки є вільне життя населення у суспільстві, де дотримуються фундаментальних прав людини.⁸ У Звіті з людського розвитку (Програми розвитку ООН) є дані, згідно з якими найгірші репресії та порушення прав людини мали місце в умовах політичної нестабільності та громадських заворушень. Поглянувши на досвід країн нашого регіону, можемо спостерігати, що політична нестабільність та громадські заворушення часто були спровоковані, підживлювалися і заохочувалися із-за кордону.

Ще у 1991 р. Б. Бузан писав про політичну безпеку: «Політичні загрози спрямовані на організаційну стабільність держави. Їх мета може варіювати від здійснення тиску на уряд, щоб він реалізовував певну політику, – до повалення уряду, розпалювання сепаратизму та дезорганізації політичної системи країни з тим, щоб вона стала слабкою перед збройним нападом. Ідея державності, особливо того, що стосується її національної ідентичності та ідеології, а також інституцій, що уособлюють її, зазвичай стає мішенню політичних загроз. Оскільки держава є переважно політичним утворенням, політичні загрози є щонайменше у тій самій мірі небезпечними, як і військові загрози. І чим слабшою є держава, тим більше це твердження є вірним».⁹ Саме тому, внутрішня безпека держави, безпека суспільства (громади) безпосередньо залежать від здатності держави ефективно виконувати роль гаранта суверенітету й добробуту, а також попереджувати нестабіль-

7. See definition on: <http://definitions.uslegal.com/p/political-security%20>.

8. Human Development Report 1994, New York, Oxford University Press, 1994, p. 44.

9. Barry Buzan, *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, 1991.

ність. Неможливо досягнути достатнього рівня національної безпеки у збідній та нужденній країні.¹⁰ Відповідно, політична безпека перебуває у тісному зв'язку із економічною безпекою, в той час як безпека людини залежить від того, наскільки гарантованими є політична й економічна безпека. Оскільки економічно слабка держава не може бути політично стабільною, то й по-справжньому гарантувати безпеку людини за таких умов неможливо.

Політичний вимір безпеки визначається «як стосунками між державою та її громадянами, так і міжнародними відносинами держави» (Sarcinski, 2005). Відповідно, політичний вимір може бути проаналізований на двох рівнях: внутрішньому – погане чи добре урядування, та зовнішньому – по відношенню до міжнародної безпеки та міжнародного права.¹¹

Сучасні виклики безпеці людини

Серед дослідників поширеною є думка, що в сучасних умовах акцент на державній безпеці є недоречним, оскільки, якщо індивідууми та громади почуваються в небезпеці, то слабкою й нестабільною є й держава. Важко не погодитися із таким висновком, оскільки ці дві концепції є взаємозалежними: не можливо гарантувати особисту безпеку громадян, допоки не захищена державна безпека, так само, як не можна говорити про забезпечення безпеки держави без гарантування поваги до гідності, прав і безпеки усіх, хто проживає на її території. Ця взаємозалежність є дуже актуальною особливо для таких країн як Республіка Молдова, яка не змогла вибудувати життєздатної системи безпеки і гарантувати захищеність своїх громадян, у т.ч. через відсутність контролю над частиною території та присутність там іноземних збройних сил. Молдовський

досвід є особливо актуальним при аналізі подій та ситуації на Сході України, оскільки там мають місце багато елементів, притаманних сценарію, до якого схід Молдови був втягнутий більш ніж 20 років тому. Для Республіки Молдова Придністровський конфлікт та не-ефективні спроби його вирішення є суттєвим бар'єром для розвитку. Молдова продовжує належати до тих країн, де інвестиції в економіку наражаються на серйозні ризики через загрози військового характеру, через те, що вона не має контролю над частиною своєї території, не має митного контролю на важливому сегменті державного кордону, але разом із тим має міжнародні зобов'язання ефективно захищати права тих, хто живе на території, які перебувають поза контролем конституційної влади. Беручи до уваги ці аспекти, є практично неможливим уникнути питання верховенства права, що є життєво необхідним для розвитку суспільства і гарантування безпеки людини.

Іншим значним викликом для безпеки людини в Молдові є міграція – у цьому питанні проблеми наростають одна за одною, стають все складнішими для вирішення, перетворюючись на замкнене коло. Через економічні, політичні та соціальні ризики все більша кількість громадян Молдови надають перевагу виїзду із країни, в якій погіршуються системи соціального захисту та охорони здоров'я, і де продовжує скорочуватися кількість робочих місць. Такі висновки були зроблені на основі дослідження, проведеного Національною комісією із питань населення та розвитку, що оцінювала індекс демографічної безпеки. Відповідно до проекту Концепції безпеки (документ практично готовий, але його прийняття та імплементація відкладаються), демографічне питання є одним із найважливіших та найактуальніших при аналізі вразливості держави. Автори документу прийшли до висновку, що для забезпечення ефективного функціонування Республіки Молдова життєво необхідною є втілення політики, спрямованої на припинення демографічного спаду і старіння населення, що є характерними для молдовського суспільства, а також до-

10. D. Dolghin and others, „Riscuri și amenințări la adresa securității României, Actualitate și perspective” [Risks and Threats to the Security of Romania. Topicality and Outlooks], National Defence University publishing house, 2004.

11. Nicoleta Lasan, Public Administration and Social Policy Magazine, No 4 (5 December 2010), p. 43.

сягнення позитивного приросту населення в майбутньому. На жаль, влада ігнорує або відкладає прийняття конкретних нагальних стратегій та планів для боротьби із зазначеними проблемами, в той час негативні тенденції набирають обертів, і велика частка активних освічених громадян, молодих людей і професіоналів, мігрують з країни, що матиме трагічний вплив на потенціал розвитку країни. За такого розвитку подій, вирішувати питання забезпечення й гарантування безпеки людини ставатиме все складніше. Відповідно до звіту Світового банку, Молдова є однією з найбідніших країн Європи,¹² хоча й намагається досягти певного прогресу. Через бідність люди виїжджають з держави, і з втратою кваліфікованих працівників покращити стан економіки країни стає ще складніше.

Політична корупція, що особливо поширилася за останні 10 років, насправді була постійним викликом та загрозою для безпеки людини в Молдові впродовж всіх 25 років незалежності. Молдовський політичний клас не цікавиться вирішенням проблем, з якими зіштовхуються держава та суспільство, зосередившись на особистих питаннях, скандалах і діяльності, що захищає власні інтереси владної еліти. Політичні партії засліплені бажанням залишатися при владі, не виконують задекларованих політичних цілей, не дотримуються своїх ідеологічних позицій, вдаються до сценаріїв відволікання уваги суспільства від реальних проблем. Політична корупція та протекціонізм разом із вадами державного управління підірвали довіру населення до політичного класу, верховенства права та здатності до самоуправління. Уряд видає суперечливі розпорядження, часто із порушенням процедур та нехтуючи громадською думкою. Справді важливі для суспільства питання залишаються без належної уваги або вирішуються лише поверхнево. Корупція, брак реформ у судовій системі, освіті, охороні здоров'я, адміністративній системі

– залишають громадян без будь-яких гарантій безпеки.

Висновки

З огляду на зазначені вище чинники, що розділяють населення, Молдова не змогла розвинути національну ідею, яка консолідувала би суспільство та об'єднала громадян навколо спільних цінностей, безвідносно до етнічної приналежності, мови, соціального або релігійного статусу. Об'єднуюча національна могла би зменшити ризики та загрози для безпеки людини, оскільки залучила би все суспільство до демократичного процесу управління державою. Нині ж половина населення геополітично зорієнтована на Захід, у той час як інша половина – на Схід, а влада й політичні сили не мають підтримки усього суспільства.

Результати аналізу ситуації в Молдові та відповідні висновки іноді можуть здаватися апокаліптичними і бути складними для сприйняття. Однак, тільки обговорюючи ці серйозні виклики ми зможемо знайти шляхи для їх вирішення, а також попередити виникнення подібних явищ та ситуацій в інших країнах зі схожими умовами. Молдова не є позитивним прикладом у тому, що стосується забезпечення і гарантування безпеки людини, але її досвід може бути важливим для попередження або зупинення схожих тенденцій в інших державах.

Для забезпечення безпеки людини в Молдові необхідно якомога скоріше провести структурні реформи, створюючи умови для розвитку країни в цілому. Фактично, такі реформи розпочалися із підписанням Угоди про Асоціацію між Європейським союзом та Республікою Молдова, і їх потрібно втілити до кінця, у т.ч. завершити реформування демократичних інституцій та гармонізувати законодавство і практики із європейськими стандартами. Ці реформи та зміни дозволили б підвищити стандарти життя і покращити економічні показники, що в свою чергу призвело б до виникнення необхідних умов для забезпечення безпеки людини.

12. <http://documents.worldbank.org/curated/en/715861467989513808/Reducerea-s%C4%83r%C4%83ciei-%C5%9Fi-prosperitate-partajate-%C3%AEn-Moldova-progrese-%C5%9Fi-perspective>.

Про авторів

Максим Хилько, Олександр Титарчук, Благодійний фонд «Ініціатива з дослідження східно-європейської безпеки», Україна

Наталя Беліцер, Інститут демократії імені Пилипа Орлика, Київ

Асмик Григорян, Степан Григорян, Аналітичний центр з питань глобалізації та регіонального співробітництва, Вірменія

Бідзіна Лебанідзе, Грузинський інститут політики

Іон Маноле, Асоціація Promo-LEX, Молдова

Андрій Поротніков, Belarus Security Blog

Гражвідас Ясутіс, Литовська військова академія ім. генерала Йонаса Жямайтіса

Самуель Года, Словацька асоціація зовнішньої політики

Вихідні дані

Фонд імені Фрідріха Еберта | Представництво в Україні
01004 Україна, Київ, Пушкінська 34

Відповідальний за друк:

Маттес Бубе | Директор, ФФЕ Київ

Тел.: +38 (044) 234 0038 | Факс: +38 (044) 451 4031

<http://fes.kiev.ua>

Замовлення публікацій:

mail@fes.kiev.ua

Комерційне використання усіх публікацій, виданих Фондом ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) не дозволяється без письмового дозволу ФФЕ.

Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

Фонд ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) - це політичний фонд, центральний офіс якого знаходиться у Німеччині. Наша діяльність зосереджена на ключових ідеях та цінностях соціал-демократії: свобода, справедливість та солідарність. Наша міжнародна співпраця забезпечується мережею представництв в більш ніж 100 державах. Наші зусилля спрямовані на підтримку політики мирної співпраці та прав людини, допомогу у створенні та консолідації демократичних інститутів, що базуються

на засадах соціальної справедливості та верховенства права, такими як вільні профспілки та сильне громадянське суспільство.

Ми активно виступаємо за соціальну, демократичну та конкурентоздатну Європу в рамках євроінтеграційних процесів. Саме в дусі цих принципів Представництво ФФЕ у Києві, з часу свого заснування у 1996 році, підтримує діалог з українськими партнерами, в тому числі із ширшого кола питань, таких як сталий розвиток та безпека людини.

Погляди, висловлені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта або організації, де працюють автори

ISBN 978-617-7157-44-0